

Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (tredje avdelningen)

den 24 oktober 2018*

”Begäran om förhandsavgörande – Område med frihet, säkerhet och rättvisa – Domstols behörighet på privaträttens område – Förordning (EG) nr 44/2001 – Artikel 23 – Prorogationsklausul i ett distributionsavtal – Skadeståndstalan väckt av återförsäljaren avseende en överträdelse av artikel 102 FEUF från leverantörens sida”

I mål C-595/17,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Cour de cassation (Högsta domstolen, Frankrike) genom beslut av den 11 oktober 2017, som inkom till domstolen den 16 oktober 2017, i målet

Apple Sales International,

Apple Inc.,

Apple retail France EURL

mot

MJA, i egenskap av förvaltare för eBizcuss.com i konkurs,

meddelar

DOMSTOLEN (tredje avdelningen)

sammansatt av ordföranden på fjärde avdelningen M. Vilaras, tillika tillförordnad ordförande på tredje avdelningen, samt domarna J. Malenovský, L. Bay Larsen, M. Safjan (referent) och D. Šváby,

generaladvokat: N. Wahl,

justitiesekreterare: A. Calot Escobar,

efter det skriftliga förfarandet,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

- Apple Sales International, Apple Inc. och Apple retail France EURL, genom F. Molinié, J.-C. Jaïs och C. Cavicchioli, avocats,
- MJA, i egenskap av förvaltare för eBizcuss.com i konkurs, genom J.-M. Thouvenin och L. Vidal, avocats,

* Rättegångsspråk: franska.

- Frankrikes regering, genom E. Armoët, E. de Moustier och D. Colas, samtliga i egenskap av ombud,
- Europeiska kommissionen, genom M. Wilderspin, G. Meeßen och M. Heller, samtliga i egenskap av ombud,

och efter att den 5 juli 2018 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

- 1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artikel 23 i rådets förordning (EG) nr 44/2001 av den 22 december 2000 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område (EGT L 12, 2001, s. 1).
- 2 Begäran har framställts i ett mål mellan å ena sidan Apple Sales International, Apple Inc. och Apple retail France EURL och å andra sidan MJA, i egenskap av konkursförvaltare för bolaget eBizcuss.com (nedan kallat eBizcuss), angående en skadeståndstalan som bolaget väckt avseende en överträdelse av artikel 102 FEUF.

Tillämpliga bestämmelser

Unionsrätt

- 3 I skälen 2, 11 och 14 i förordning nr 44/2001 anges följande:

”(2) Vissa olikheter i medlemsstaternas bestämmelser om domstols behörighet och om erkännande av domar hindrar den inre marknaden från att fungera väl. Det är därför nödvändigt att införa bestämmelser som gör reglerna om behörighetskonflikter på privaträttens område mer enhetliga och som förenklar formaliteterna, så att domar från de medlemsstater som är bundna av denna förordning kan erkännas och verkställas enkelt och snabbt.

...

(11) Behörighetsbestämmelserna måste uppfylla kravet på förutsebarhet och bygga på den allmänna principen om svarandens hemvist, och det måste alltid kunna gå att bestämma vilken domstol som är behörig utifrån denna princip, utom i vissa bestämda fall när tvistens art eller hänsynen till partsautonomin gör det berättigat att använda någon annan anknytning. I fråga om juridiska personer bör hemvisten definieras autonomt så att de gemensamma reglerna blir klara och behörighetskonflikter kan undvikas.

...

(14) Parternas rätt att själva avtala om behörig domstol bör respekteras med förbehåll för de exklusiva behörighetsgrunderna i denna förordning, utom när det gäller försäkrings-, konsument- och anställningsavtal, där endast begränsad autonomi medges.”

- 4 Artikel 23 i förordning nr 44/2001 ingår i kapitel II avsnitt 7, som har rubriken "Avtal om domstols behörighet". I artikel 23.1 föreskrivs följande:

"Om parterna har träffat avtal om att en domstol eller domstolarna i en medlemsstat skall vara behöriga att avgöra en redan uppkommen tvist eller framtida tvister i anledning av ett bestämt rättsförhållande, och minst en av parterna har hemvist i en medlemsstat, skall endast den domstolen eller domstolarna i den medlemsstaten ha behörighet. En sådan behörighet ska vara exklusiv om parterna inte har träffat avtal om annat. Ett sådant avtal om behörighet skall vara antingen

- a) skriftligt eller muntligt och skriftligen bekräftat, eller
- b) i en form som överensstämmer med praxis som parterna har utbildat mellan sig, eller
- c) i internationell handel, i en form som överensstämmer med handelsbruk eller annan sedvänja som parterna kände till eller borde ha känt till och som är allmänt känd och regelmässigt iakttas av parter i avtal av föreliggande typ vid det ifrågavarande slaget av handel."

Fransk rätt

- 5 Vid tidpunkten för omständigheterna i målet föreskrevs följande i artikel 1382 i code civil (civillagen):

"Var och en som vållar en annan person skada ska ersätta skadan."

- 6 I artikel L. 420–1 i code de commerce (handelslagen) föreskrivs följande:

"Samordnade förfaranden, överenskommelser, uttrycklig eller underförstådd konkurrensbegränsande samverkan och sammanslutningar – även direkt eller indirekt genom ett bolag inom koncernen etablerat utanför Frankrike – är förbjudna om dessa har till syfte eller kan ha till resultat att hindra, begränsa eller snedvrیدا konkurrensen på en marknad och innebär att

- 1° andra företag hindras från att komma in på marknaden eller att konkurrera fritt,
- 2° fri marknadsprissättning hindras genom att prisernas upp- eller nedgång främjas på konstlad väg,
- 3° produktion, marknader, investeringar eller teknisk utveckling begränsas eller kontrolleras, eller
- 4° marknader eller inköpskällor delas upp."

- 7 Artikel L. 420–2 i handelslagen har följande lydelse:

"Ett eller flera företags missbruk av en dominerande ställning på den inre marknaden eller inom en väsentlig del av denna är förbjudet på de villkor som anges i artikel L. 420–1. Sådant missbruk kan särskilt bestå i leveransvägran, kopplingsförbehåll eller diskriminerande avtalsvillkor samt i att avbryta etablerade affärsrelationer enbart av det skälet att avtalsparten inte godtar oskäligen avtalsvillkor.

Vidare är det förbjudet för ett eller flera företag att missbruka en ekonomisk beroendeställning som ett kund- eller leverantörsföretag befinner sig i, om det kan påverka konkurrensen eller konkurrensstrukturen på marknaden. Sådant missbruk kan omfatta leveransvägran, kopplingsförbehåll, sådan diskriminerande praxis som avses i punkt I i artikel L. 442–6 eller sortimentsavtal."

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

- 8 Den 10 oktober 2002 ingick Apple Sales International, ett bolag bildat enligt irländsk rätt, ett avtal med eBizcuss som gav sistnämnda företag ställning som godkänd återförsäljare av produkter av märket Apple. Detta avtal, enligt vilket eBizcuss i det närmaste exklusivt skulle distribuera motpartens produkter, innehöll en prorogationsklausul till förmån för domstolarna i Irland.
- 9 Denna klausul, som är upprättad på engelska, hade i den sista versionen av distributionsavtalet, av den 20 december 2005, följande lydelse:

”This Agreement and the corresponding relationship between the parties shall be governed by and construed in accordance with the laws of the Republic of Ireland and the parties shall submit to the jurisdiction of the courts of the Republic of Ireland. Apple [Sales International] reserves the right to institute proceedings against Reseller in the courts having jurisdiction in the place where Reseller has its seat or in any jurisdiction where a harm to Apple [Sales International] is occurring.”
- 10 Parterna i det nationella målet är oense om den exakta franska översättningen av formuleringen ”and the corresponding relationship”. De har översatt den med ”la relation correspondante” (”motsvarande förhållande”, eBizcuss översättning) eller ”et les relations en découlant” (”och de förhållanden som följer därav”, Apple Sales Internationals översättning).
- 11 Trots denna skillnad kan klausulen översättas på följande sätt:

”Detta avtal och motsvarande förhållande (eBizcuss översättning)/och de förhållanden som följer därav (Apple Sales Internationals översättning) mellan parterna ska regleras och tolkas enligt irländsk rätt, och parterna godtar de irländska domstolarnas behörighet. Apple [Sales International] förbehåller sig rätten att väcka talan mot återförsäljaren vid domstolarna på den ort där återförsäljaren har sitt säte eller i varje land där Apple [Sales International] åsamkas skada.”
- 12 I april 2012 väckte eBizcuss talan mot Apple Sales International, Apple Inc., ett bolag bildat enligt amerikansk rätt, och Apple retail France, ett bolag bildat enligt fransk rätt, vid Tribunal de commerce de Paris (Handelsdomstolen i Paris, Frankrike), om skadeståndsansvar för illojal konkurrens och missbruk av dominerande ställning, på grundval av artikel 1382 i civillagen, artikel L. 420–2 i handelslagen och artikel 102 FEUF.
- 13 Genom dom av den 26 september 2013 biföll den domstolen Apple Sales Internationals invändning om rättegångshinder på grund av bristande behörighet för domstolen, på den grunden att avtalet mellan det bolaget och eBizcuss innehöll en prorogationsklausul till förmån för domstolarna i Irland.
- 14 Genom dom av den 8 april 2014 ogillade Cour d’appel de Paris (Appellationsdomstolen i Paris, Frankrike) eBizcuss överklagande.
- 15 Genom dom av den 7 oktober 2015 upphävde Cour de cassation (Högsta domstolen, Frankrike) domen från andra instans med motiveringen att den stred mot artikel 23 i förordning nr 44/2001, såsom denna tolkats av EU-domstolen i domen av den 21 maj 2015, CDC Hydrogen Peroxide (C-352/13, EU:C:2015:335), eftersom det i domen togs hänsyn till prorogationsklausulen i avtalet mellan eBizcuss och Apple Sales International, trots att denna klausul inte avser tvister om ansvar för överträdelser av konkurrensrätten.
- 16 Genom dom av den 25 oktober 2016 biföll Cour d’appel de Versailles (Appellationsdomstolen i Versailles, Frankrike), efter återförvisning från Cour de cassation (Högsta domstolen, Frankrike), eBizcuss talan och återförvisade målet till Tribunal de commerce de Paris (Handelsdomstolen i Paris).

- 17 Apple Sales International, Apple Inc. och Apple retail France överklagade den domen till den hänskjutande domstolen och gjorde gällande att eftersom en självständig talan, i konkurrensrättslig bemärkelse, har sitt ursprung i avtalsförhållandet, bör hänsyn tas till en prorogationsklausul, även om denna klausul inte uttryckligen hänvisar till en sådan talan och ingen överträdelse av konkurrensreglerna tidigare har konstaterats av en nationell myndighet eller unionsinstitution.
- 18 Den hänskjutande domstolen har angett att den i mellantiden fått kännedom om en dom som meddelades av Supremo Tribunal de Justiça (Högsta domstolen, Portugal) den 16 februari 2016, Interlog och Taboada mot Apple. Även den rör Apple Sales International och en liknande prorogationsklausul, formulerad i allmänna termer. Supremo Tribunal de Justiça (Högsta domstolen, Portugal) fann att klausulen var tillämplig på parterna i en tvist rörande samma påstående om missbruk av dominerande ställning enligt unionsrätten och att de portugisiska domstolarna på den grunden skulle anses obehöriga.
- 19 Mot denna bakgrund beslutade Cour de cassation (Högsta domstolen, Frankrike) att vilandeförklara målet och ställa följande tolkningsfrågor till EU-domstolen:
- ”1) Ska artikel 23 i förordning nr 44/2001 tolkas så, att en nationell domstol vid vilken en återförsäljare har väckt skadeståndstalan mot en leverantör med stöd av artikel 102 FEUF får tillämpa en prorogationsklausul i avtalet mellan parterna?
- 2) Om den första frågan besvaras jakande, ska då artikel 23 i förordning nr 44/2001 tolkas så, att en nationell domstol vid vilken en återförsäljare har väckt skadeståndstalan mot en leverantör med stöd av artikel 102 FEUF får tillämpa en prorogationsklausul i avtalet mellan parterna även i fall där denna klausul inte uttryckligen hänvisar till tvister om ansvar på grund av överträdelser av konkurrensrätten?
- 3) Ska artikel 23 i förordning nr 44/2001 tolkas så, att en nationell domstol vid vilken en återförsäljare har väckt skadeståndstalan mot en leverantör med stöd av artikel 102 FEUF får bortse från en prorogationsklausul i avtalet mellan parterna om ingen överträdelse av konkurrensrätten har konstaterats av en nationell myndighet eller unionsinstitution?”

Prövning av tolkningsfrågorna

Den första och den andra frågan

- 20 Den hänskjutande domstolen har ställt den första och den andra frågan, vilka ska prövas gemensamt, för att få klarhet i huruvida artikel 23 i förordning nr 44/2001 ska tolkas så, att den utesluter tillämpning, vid en skadeståndstalan som en återförsäljare har väckt mot sin leverantör på grundval av artikel 102 FEUF, av en prorogationsklausul i avtalet mellan parterna, som inte uttryckligen hänvisar till tvister om ansvar på grund av överträdelser av konkurrensrätten.
- 21 Enligt domstolens fasta praxis ankommer tolkningen av en prorogationsklausul, i syfte att avgöra vilka tvister som omfattas av tillämpningsområdet för klausulen, på den nationella domstol vid vilken den har åberopats (dom av den 21 maj 2015, CDC Hydrogen Peroxide, C-352/13, EU:C:2015:335, punkt 67 och där angiven rättspraxis).
- 22 En prorogationsklausul kan endast avse redan uppkomna eller framtida tvister med anledning av ett bestämt rättsförhållande, vilket innebär att räckvidden av ett avtal om domstols behörighet begränsas till enbart tvister som uppkommer med anledning av det rättsförhållande för vilket avtalet träffades. Kravet syftar till att undvika att en part överraskas av att behörigheten tilldelas en bestämd domstol när det gäller samtliga tvister som kan uppkomma i partens förhållande till en annan avtalspart och

som har sitt ursprung i ett annat förhållande än det med anledning av vilket avtalet om domstols behörighet träffats (dom av den 21 maj 2015, CDC Hydrogen Peroxide, C-352/13, EU:C:2015:335, punkt 68 och där angiven rättspraxis).

- 23 Mot bakgrund av det syftet har domstolen funnit att en klausul som på ett abstrakt sätt tar sikte på tvister som kan uppkomma i avtalsförhållanden inte omfattar en tvist avseende skadeståndsansvar utanför avtalsförhållanden som en avtalspart påstås ha ådragit sig till följd av dennes deltagande i en otillåten konkurrensbegränsande samverkan (dom av den 21 maj 2015, CDC Hydrogen Peroxide, C-352/13, EU:C:2015:335, punkt 69).
- 24 Eftersom en sådan tvist inte rimligen kan förutses av det skadelidande bolaget vid den tidpunkt då det samtycker till klausulen, eftersom bolaget vid den tidpunkten inte kände till den otillåtna samverkan i vilken avtalsparten deltog, kan tvisten inte anses ha sitt ursprung i avtalsförhållanden (dom av den 21 maj 2015, CDC Hydrogen Peroxide, C-352/13, EU:C:2015:335, punkt 70).
- 25 Utifrån dessa överväganden slog domstolen fast att artikel 23.1 i förordning nr 44/2001 gör det möjligt att i samband med en skadeståndstalan på grund av överträdelse av artikel 101 FEUF och artikel 53 i avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet av den 2 maj 1992 (EGT L 1, 1994, s. 3) beakta prorogationsklausuler i leveransavtal, under förutsättning att dessa klausuler hänvisar till tvister om ansvar på grund av överträdelser av konkurrensrätten (dom av den 21 maj 2015, CDC Hydrogen Peroxide, C-352/13, EU:C:2015:335, punkt 72).
- 26 Mot bakgrund av denna rättspraxis är det nödvändigt att pröva huruvida denna tolkning av artikel 23 i förordning nr 44/2001 och skälen för den gäller även med avseende på en prorogationsklausul som åberopas i en tvist om utomobligatoriskt skadeståndsansvar som en avtalspart påstås ha ådragit sig till följd av en överträdelse av artikel 102 FEUF.
- 27 Så är fallet när det påstådda konkurrensbegränsande beteendet inte ingår i det avtalsförhållande inom vilket prorogationsavtalet har ingåtts.
- 28 Medan det konkurrensbegränsande beteende som avses i artikel 101 FEUF, nämligen konkurrensbegränsande samverkan, i princip inte är direkt kopplat till ett avtalsförhållande mellan en deltagare i denna samverkan och en tredje man, som påverkas av samverkan, kan det konkurrensbegränsande beteende som avses i artikel 102 FEUF, det vill säga missbruk av en dominerande ställning, emellertid visa sig i de avtalsförhållanden som ett företag i dominerande ställning ingår och genom avtalsvillkoren.
- 29 När det gäller en talan med stöd av artikel 102 FEUF kan det därför inte anses överraskande för en av avtalsparterna, i den mening som avses i den rättspraxis som nämns ovan i punkt 22, att en prorogationsklausul beaktas när den hänvisar till ett avtal och motsvarande förhållande eller de förhållanden som uppstår mellan parterna till följd av avtalet.
- 30 Mot denna bakgrund ska den första och den andra frågan besvaras på följande sätt. Artikel 23 i förordning nr 44/2001 ska tolkas så, att den inte utesluter tillämpning, vid en skadeståndstalan som en återförsäljare väckt mot sin leverantör på grundval av artikel 102 FEUF, av en prorogationsklausul i avtalet mellan parterna, enbart av den anledningen att avtalet inte uttryckligen hänvisar till tvister om ansvar på grund av överträdelser av konkurrensrätten.

Den tredje frågan

- 31 Den hänskjutande domstolen har ställt den tredje frågan för att få klarhet i huruvida artikel 23 i förordning nr 44/2001 ska tolkas så, att en tillämpning av en prorogationsklausul i samband med en skadeståndstalan som en återförsäljare har väckt mot sin leverantör på grundval av artikel 102 FEUF förutsätter att en nationell myndighet eller unionsinstitution dessförinnan konstaterat att det föreligger en överträdelse av konkurrensrätten.
- 32 Denna fråga ska besvaras nekande.
- 33 Som generaladvokaten har påpekat i punkt 83 i sitt förslag till avgörande, saknar det förhållandet att en konkurrensmyndighet tidigare har eller inte har konstaterat att det föreligger en överträdelse av konkurrensreglerna helt betydelse i förhållande till de överväganden som bör ges företräde vid domstolens bedömning av om en prorogationsklausul ska tillämpas i samband med en talan om skadestånd för en påstådd skada på grund av överträdelse av konkurrensreglerna.
- 34 Vad gäller artikel 23 i förordning nr 44/2001, skulle en åtskillnad beroende på om en konkurrensmyndighet har eller inte har konstaterat att det föreligger en överträdelse av konkurrensreglerna även vara till men för förutsebarhetssyftet som ligger till grund för denna bestämmelse.
- 35 Enligt domstolens fasta praxis (se, för ett liknande resonemang, dom av den 13 juli 2006, Manfredi m.fl., C-295/04–C-298/04, EU:C:2006:461, punkt 60 och där angiven rättspraxis) och såsom anges i skälen 3, 12 och 13 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/104/EU av den 26 november 2014 om vissa regler som styr skadeståndstalan enligt nationell lagstiftning för överträdelser av konkurrensrättsliga bestämmelser i medlemsstaterna och i Europeiska unionen (EUT L 349, 2014, s. 1), har artiklarna 101 och 102 FEUF direkt effekt i förhållanden mellan enskilda och skapar rättigheter och skyldigheter för enskilda som de nationella domstolarna måste genomdriva. Av detta följer att rätten för var och en som anser sig ha lidit skada till följd av en överträdelse av konkurrensrätten att begära skadestånd är oberoende av att en konkurrensmyndighet dessförinnan konstaterat att det föreligger en sådan överträdelse.
- 36 Mot denna bakgrund ska den tredje frågan besvaras på följande sätt. Artikel 23 i förordning nr 44/2001 ska tolkas så, att en tillämpning av en prorogationsklausul i samband med en skadeståndstalan som en återförsäljare har väckt mot sin leverantör på grundval av artikel 102 FEUF inte förutsätter att en nationell myndighet eller unionsinstitution dessförinnan har konstaterat att det föreligger en överträdelse av konkurrensrätten.

Rättegångskostnader

- 37 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den nationella domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (tredje avdelningen) följande:

- 1) **Artikel 23 i rådets förordning (EG) nr 44/2001 av den 22 december 2000 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område ska tolkas så, att den inte utesluter tillämpning, vid en skadeståndstalan som en återförsäljare har väckt mot sin leverantör på grundval av artikel 102 FEUF, av en prorogationsklausul i avtalet mellan parterna, enbart av den anledningen att avtalet inte uttryckligen hänvisar till tvister om ansvar på grund av överträdelser av konkurrensrätten.**

2) Artikel 23 i förordning nr 44/2001 ska tolkas så, att en tillämpning av en prorogationsklausul i samband med en skadeståndstalan som en återförsäljare har väckt mot sin leverantör på grundval av artikel 102 FEUF inte förutsätter att en nationell myndighet eller unionsinstitution dessförinnan har konstaterat att det föreligger en överträdelse av konkurrensrätten.

Vilaras

Malenovský

Bay Larsen

Safjan

Šváby

Avkunnad vid offentligt sammanträde i Luxemburg den 24 oktober 2018.

Justitiesekreteraren
A. Calot Escobar

Ordföranden
K. Lenaerts